

L' EXCURSIONISTA

BOLLETÍ MENSUAL

DE LA

ASSOCIACIO CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS

FUNDADA EN 26 DE NOVEMBRE DE 1876

ANY II.

BARCELONA 28 DE FEBRER DE 1879

NÚM. 4.

CONDICIONS DE LA PUBLICACIÓ

GRATIS PERA 'LS ASSOCIATS.—Pera 'ls no socis: 2'50 pessetas al any.—Número sol 25 cénts.
—Se suscriu en lo local de la Associació, PARADIS, 10, SEGON, (hont deuen dirigirse totes las comunicacions) y en las llibrerias de Verdaguer, Teixidó y Parera, y Felip.

CONFERENCIAS

SOBRE LITERATURA CATALANA ANTIGUA

Davant de nombrosa y escullida concurrència que omplia lo local de nostra Associació, tingueren lloch últimament las quatre conferencias que desarrollant lo dalt expressat tema, doná lo inteligent y llorejat Vice-president de nostra secció literaria lo conegut escriptor D. Antoni Auléstia y Pijoan. Ab clar y brillant estil y ab envejable facilitat de dicció cumplí ab son objecte comensant ab algunas consideracions generals sobre la literatura, sobre la obra artística y l'artista ó literat que la produheix. Se ocupá de la historia de la llengua catalana y de la fesomia especial que revesteix la literatura de la terra, deduhintla del carácter de sos habitants. Senyalá en sa marxa general tres períodos que corresponian: á la formació de la nacionalitat (fondo entussiasta y forma senzilla é ingénua), período d'esplendor (refinament de la forma), decadencia (amanerament). Doná una idea dels escriptors de historia literaria catalana y entrá en la part principal del tema. En lo segle xii senyalá com á dubtosas algunas obras en prosa qu' en ell se colocan y en quant á poesia descrigué la escola dels trovadors en lo referent á Catalunya. Feu notar en lo segle xiii la im-

portancia de la escola històrica y com á signe distintiu lo major avansament de la prosa sobre la poesia. Trobá en lo segle xiv la continuació de la meteixa escola històrica, y en los gèneros mes purament literaris una marcada influencia clàssica. En la poesia notá l'aparició dels tractats de gramática y poética y la vera revelació de la poesia purament catalana senyalant las influencias toscana y francesa. En lo segle d' or (xv) presentá á la literatura prenent una gran bellesa de forma tant en la poesia com en la prosa, si bé revestint en son fons un caràcter mes universal y menys catalá, producte de las meteixas influencias francesa é italiana y també de la castellana. Los segles xvi, xvii y xviii se li presentáren com de decidida decadencia, y, al estudiar sas causas, feu notar no obstant que habia seguit viva la tradició literaria catalana fins á nostres dias.

Doná lectura de distints fragments en prosa y poesias dels principals autors de cada época com á modelo de las meteixas, y notícias complertament inéditas de molts d' ells y en especial del anomenat fenix catalá,—poeta del segle xvii—Francisco Fontanella, notícias recullidas á copia d' afanys y trevalls per éll y per lo actiu é il·lustrat jove escriptor D. Andreu Balaguer y Merino, llegintne algunas de las bellas composicions del expresat Fontanella que per desgracia han sigut modernament oblidadas.

Al final de sas conferencias doná lo Sr. Auléstia als aymadors de la literatura pátria la agradable nova de que estava practicant en unió del esmentat Sr. Balaguer los trevalls convenientes pera la prompte publicació de las obras del indicat poeta Fontanella.

Marcadas mostrás de satisfacció y aplaudiment y calurosas enhorabonas rebé lo Sr. Aulestia al termenar cada una de sas conferencias, las que deixarán sens dubte agradable recort als que assistíren á s' audició.

COMUNICACIÓ

Sr. Secretari de la «Associació Catalanista d' excursions científicas.»

Olot 10 de Febrer de 1879.

Molt senyor meu; be volia jo comunicar á las corporacions científicas á que perteneixo y als molts amichs naturalistas que tinch,

la troba interessant del caixal per mi efectuada en lo terme del poble de Montagut, y del que parla la Revista de Girona, pero las ocupacions y lo desitx que tinch de recorrer de nou lo lloch citat pera adquirir mes datos y ¡qui sab si nous objectes! me feyan retardar aquesta publicació; pero tant sols siga com á noticia tinch de ferho ab aqueixa Associació que tant se desvetlla per nostre aymat pays.

Per lo Desembre surtí pera lo rieral de Llierca, pera recullir molsas, puix la colecció de plantas es la meva preferida y á la tornada, en un dels camins que conduheixen al poble Montagut, que de tant pendent las ayguas lo converteixen en rieral, vaig trobar lo caixal, y me feu sospitá llarga estona si ho seria ó no: lo seu tamanyo me induhia á nò, pero la seva forma tant detallada y la estructura óssea ben marcada me decidiren á que un *canto rodat* may pot pendre una forma regular ni tant similar á un caixal. Convenent me lo carreguí á l' espatlla, puix lo seu pes que no baixa de 8 kilos y 'l no haberhi ningú per l' entorn me obligaren á aixó. Desde lo nostre mas lo vaig fer trasladar á Olot ahont me vaig aconsellar de lo veterinari D. Joseph Pajolar qu' ab sas probas me reforsá la opinió de ser verdader caixal, de perteneixer á un animal herbívoro y á mes qu' era de la barra de dalt.

Las midas com ja diu la Revista, son de 20 centímetres de llarch per 15 d' ample en sa corona y 25 d' alt y aixó que encara li mancan las arrels; y de quin animal pot ser? Aixó sí que no me atreixo á dirho, per mes que no estich ab la Revista que lo fa ser de un Mammout (*Elephas gigantesus*), puix lo meu avi, de felis memoria, en mitx de sas profitosas investigacions sobre aquest pays, també trová dos altres pessas dentarias que lo ilustrat Dr. Almera calificá de veritable mamout y ab prou feynas arriban á una meytat del que ara 'ns ocupa; son aqueixas pessas un uyal y un caixal, lo primer en la part mes ample no te encare 8 centímetres y d' alt passa un xich de 16 centímetres; lo caixal en sa corona no arriba encara á 8 centímetres d' ample y passa un xich dels 8 en la amplada de la part superior, y d' alt passa de 12 no arrivant als 13; tampoch tenen aqueixos las arrels, pero la comparació del tamanyo es molt gran; foren trovats mes avora d' aquí encara, en lo plá de Bianya, en la falda del costat de Socarrats.

Pot dirse que hi podia haver diferents especies de aquest género, lo que no sé, pero no crech aventurat creure pogués aqueix caixal ésser d' un Mastodont.

No tinch noticia que en aquesta provincia s' hagin trovat altres de tant interés.

Es quant dech dirli per avuy y se posa á son servey

RAMON M.ª BOLÓS.

EXCURSIÓ Á VILADECANS

Y CASTELL D' ARAMPRUNYÁ EN LO DIA 9 DE FEBRER DE 1879.

Efectuada ab lo especial objecte de treure vistas heliográficas pera completar l' Album Pintoresch Monumental de Catalunya, concorregueren á la meteixa los socis D. Cészar August Torras, D. Carles García Vilamala, D. Antoni Massó, D. Jascinto Torres y Reyató, D. Heribert Mariezcurrena, D. Esteve Sunyol y D. Francisco Garriga.

Los trevalls efectuats fóren la reproducció de la torra del Baró á Viladecans y la de la vista general del castell d' Aramprunyá.

La torra del Baró, de la qual nos ocupárem en altre número al transcriure l' ofici de felicitació endressat á son propietari y restaurador D. Enrich de Viala; es un gran y notable casal senyorial de la etat mitjana, fortificat, de planta quadrada y alsat á quatre vents. Encar que no te torras de defensa, lo rebaixament del cos central y la major elevació, per tant, de sos ánguls, surteixen l' efecte d' aquellas, estant tot lo edifici surmontat per marlets, de estructura piramidal ó allametada en los indicats ánguls y quadrada en sas demás parts. Una forta y típica lladronera defensa la fatxada principal, aixis com també distintas sageteras, algunas d' ellas colocadas en lo alfeizarat format en los bells finestrals. Es característich també lo aixafat portal d' entrada. Se reculliren algunas novas referents á n' aquesta casa senyorial.

De notable efecte es també la vista general del castell d' Aramprunyá. Sos negres y descalsats murs, alsats damunt d' un espatat y ferestech turó format per raras y peladas rocas jaspadas de roig y blanch, sembla s' abalansin fantásticament sobre un falaguer primer terme d' esplendent vegetació formada per vells castanyers y centenaris roures y alzinas en mitj d' espés boscatge de pins.

Lo Sr. Torres y Reyató, que té recullit bell aplech de datos y noves històriques referents al castell d' Aramprunyá recopiladas en diferents arxius que ha registrat á tal objecte, té l' encàrrech de redactar la monografia que deu acompanyar á dita vista heliogràfica. Tal es en resúmen lo resultat de tan profitosa excursió.

EXCURSIÓ Á BADALONA

EFECTUADA EN LO DIA 16 DE FEBRER DE 1879.

Assistíren á la meteixa los Srs. D. Cèssar August Torras, D. Heribert Barallat, D. Ramon Riera, D. Francisco X. Queraltó, D. Joaquim Olivó, D. Alfred Gaza, D. Carles Alcober y D. Jaume Morrell. Rebuts en la estació de Badalona per lo soci delegat Rvnt. Mossen Marti Framis rebéren delicats obsequis de dit Sr. qui 'ls acompanyá durant tota la excursió fins á son regrés á Barcelona. Cridá l' atenció dels excursionistas la colecció de quadros existents en la sagristía de la parroquia de Dalt, de Badalona, colecció formada per lo ilustrat sacerdot y entussiasta catalanista lo malaguanyat Dr. Vergés y Mirassó, rector que fou de dita parroquia, qual memoria será sempre venerable entre 'ls aymants de la patria per haber portat á cap ab infatigable zel la restauració de la ermita de Sant Llorens del Munt, lloch rublert de notables recorts històrichs. La falta de llum feu impossible lo poder apreciar degudament lo valer de dits quadros, no obstant deuhem esmentarse lo *Naixement*, de Viladomat, Jesucrist curant als paralítichs, d' autor desconegut y alguns altres sobre fondo daurat, del segle xiv.

Acompanyats per los simpátichs y galants joves D. Joseph y D. Gaspar Malet y Gali propietaris de la finca ahont se troban unas antigas sepulturas, objecte primordial de la excursió, passaren á visitarlas. Estan situadas en lo terme de Pomar y foren descobertas en 1860, essent en aquella época reconegudas per varias personas notables y competents y entr' ellas per lo erudit Sr. D. Antoni de Bofarull y per nostre ilustrat consoci D. Joan Mañé y Flaquer.

Per lo anàlissis que feu d' algun dels restos humans bastant ben conservats que s' hi trobáren, conjecturá lo entés catedràtich D. Joseph de Letamendi que serian sepulturas fenicias, per mes que mes tárt ho negá D. Bonaventura Hernandez Sanahuja. Avuy son escasos los restos existents y d' ells ne féren detingut estudi los

excursionistas pertanyents á la secció científica, encarregantne la redacció de una memoria sobre los meteixos á D. Carles Alcober. Son en bastant nombre las sepulturas que 's notan y moltas mes se 'n descobririan sens dubte á practicarse novas escavacions, donchs que las fins avuy descobertas se troban á una profunditat de uns dos metres, debentse sa troballa á haberse fet un marge en la pendent de la montanya. Están obertas en la terra y cobertas per toscas llosas sens obrar, y no guardan la configuració especial de las que talladas en la roca se notan en Olérdula y altres llochs de Catalunya. Tenen la forma parescuda á las caixas mortuorias que 's fan avuy dia. Seguèixen totas la direcció dels peus cap á Llevant.

Desde allí 's dirigiren á la casa pairal dels Srs. Malet, Mas Boscá, ahont foren obsequiats per aquells senyors ab un espléndit y delicat esmorsá ofert ab sens igual finura y amabilitat. Son dignes de notar en dita casa tres antigas capsaleras de llit, algunas elegants y airosas finestras y dos quadros, en la capella, representant á Sant Joseph y á Sta. Ana, obra del malaguanyat artista D. Tomás Padró.

Passaren desde 'l Mas Boscá y acompanyats per los Srs. Malet, que prestáren tot son concurs y ausili al bon éxit de l' excursió, al castell de Pomar, del Sr. Duch de Solferino. Sols ne te lo nom de castell, donchs, que no es mes que una casa-torra tendint á imitar lo estil de las casas fortas de la etat mitjana y coronada per tant de marlets per tot arreu fent un trist contrast los fets modernament, desfregats y de malas proporcions, ab los antichs y ben proporcionats que adornan la fatxada central. Per tots indrets se troban en la casa restos artístichs-arquitectónichs d' épocas diferents, provin-guts sens dubte d' altres llochs. Es digne de mencionarse la fatxada central y lo cos N. E., un monumental escalfa-panxas de 1'05 metres d' amplaria per 0'90 d' alsaria, uns bells candeleros de cristall en la capella y los archs de un pati interior, los quals presentarian mes bonich efecte si 's fessin desapareixer las vidrieras que avuy hi ha colocadas, las quals transforman en cambra lo qu' es de dret lo claustre de la casa. Se troban escuts d' armas per tot arreu, no sols en las escalas, salas y galerias, si que també fins en los patis y en lo corral de las gallinas.

De regrés á Badalona després de despedirse dels Srs. Malet en sa casa, passáren part dels excursionistas á la magnífica casa senyorial

de Pinós, del Sr. Comte de Solterra, ahont á mes de varias pinturas y de bells detalls artístichs entr' ells la torra, dos elegants y esbelts finestrals gòtichs y la portalada de estil plateresch, s' hi troban preciosos fragments d' un mosaich romá, completat lo resto ab altre de modern bastant ben imitat.

Per la secció artística se treguéren durant la excursió los següents dibuixos: la finestra central de casa Malet; lo portal de la miranda S. E. del castell de Pomar y lo mosaich de casa Pinós.

Creyém un deber de gratitut donar las gracias, desde aquí, al Rvnt. Mossen Marti Framis nostre inteligent y distingit soci delegat que com hem dit nos acompanyá durant tota la excursió, y als esmentats Srs. D. Joseph y D. Gaspar Malet per sa exquisida amabilitat y delicats obsequis.

NOVAS.

La Excma. Diputació provincial te acceptada la nominació de protectora de nostra Associació, ha fet una suscripció á l' *Album pintoresch monumental de Catalunya*, á que seguirem donant decidit impuls, y ha cedit, además, pera la Biblioteca una nombrosa colecció d' obras: la ASSOCIACIÓ no pot menys de sentirni grat á tant ilustrada Corporació.

Han sigut cedidas á l' *Associació* las obras següents: Per lo Sr. Comte de Belloch: *La fundacion de la iglesia de San Pablo del Campo*, de D. Tomás de Aquino Gallissá; *El 29 de Junio de 1870 en el Castillo de Belloch*, de D. Pedro Sañudo é *Historia de los santos apóstoles Pedro y Pablo que hoy existen en el castillo de Belloch* del propi donador. Per lo Sr. Barallat: *Poblet* de D. Andrés de Bofarull y Brocá; *Catálogo general de los objetos expuestos en la manifestacion de productos catalanes, celebrada en Barcelona en 1877* y *Catálogo de la exposicion de objetos de arte celebrada por la Academia de Bellas Artes de Barcelona en 1866*. Per lo Sr. Támara: *Album de la exposicion retrospectiva celebrada en Barcelona en 1868*; y duas grans fotografias de fragments de l' antiga casa de la ciutat de Barcelona. Per l' *Associació d' Enginyers industrials*: *Revista de los trabajos leidos durante el año académico de 1877 á 1878*; Per lo Sr. Girbal. *Discurso leido en la apertura de la exposicion artística de 1878 celebrada en Gerona por la Asociacion para el fomento de las Bellas Artes*. Per lo Sr. Thos y Codina: *Lo llibre de l' infantesa y Parlament que feu en la festa del Consistori dels Jochs Florals de Barcelona en 1863*. Per lo Sr. Milá y Fontanals; *Notas sobre la influencia de la literatura italiana en la catalana*; *La cansó del Pros Bernat fill de Ramon y Estudios de la lengua catalana*. Per lo Sr. Balaguer (D. Andreu) *Relacion de los sucesos del 3 de Junio de 1809 en Barcelona* del R. P. D. Raimundo Ferrer Pbro. Per lo Sr. Balaguer (D. Jaume); *Un pom de flors*. Per la Revista popular: *La dama caritativa y la florista piadosa* del Rdo. P. N. Arnaut. Per lo Sr. Soriano, *Las joyas de la Roser* de D. Serafi Pitarra; *Tants caps tants barrets* de D. Eduardo Vidal y Valenciano; *Tributo á la memoria de D. Nicolás Tous y Soler por el Instituto Indus-*

trial de Catalunya; Programa de la exposicion general de las cuatro provincias catalanas celebrada en Barcelona en 1871; A la memoria de Juan Romea por la Sociedad lirico-dramático barcelonesa; y Catálechs generals de las casas Verdaguer, Llordachs, Rosell, Morel, Merly, Serra y Sivilla.

Per lo Sr. Tenas: Varias fotografias de vistas dels monastirs de Ripoll y Poblet y una copia del projecte de monument dedicat á la guerra d' Africa. Per lo Sr. Gironella: un contracte notarial en pergami de l' any 1359, un acte acadèmic sobre seda de l' any 1741, y un fragment de perlot. Per lo Sr. Valls y Vicens: dos grans valvas de perla. Per lo Sr. Bordas: varias turritel-las y altres objectes geològics.

Llegim en l' últim número de la Revista de Gerona y en article firmat per nostre delegat D. Enrich C. Girbal que D. Francisco Fernandez y Gonzalez de l' Academia de l' historia ha descobert y donat á coneixer en la meteixa una *Crònica dels reys Franchs* escrita en aràbic y dedicada al príncep de Córdoba que després fou lo califa Alhakem II, pel prelat espanyol Gotmar 2.ⁿ bisbe de Girona.

L' Excm. Ajuntament de Barcelona además de admetrer la nominació de protector de l' ASSOCIACIÓ CATALANISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS, segons es notori, en son atent ofici afegeix que procurarà donar tot l' impuls á la erecció del Museu Martorell, segons així li recomanaba també nostra Associació.

Ab assistencia d' una Comissió del Excm. Ajuntament y d' altres representants de corporacions científicas, lo 22 del corrent tingué lloch en lo gran saló del Ateneo Barcelonés la vetllada literaria en memoria de D. Francisco Martorell y Penya. Després del breu discurs d' obertura del President accidental D. Ramon Coll y Pujol, D. Salvador Sampere resumí los principals mérits que l' inolvidable Martorell te contrets pera la bona memoria de sos conciutadans; lo nutrit discurs de D. Antoni Aulésia y Pijoan suministra interessants noticias de las principals coleccions artísticas y literarias formadas desde passats segles en Catalunya; foren celebradas per sas bonas dots y oportunitat las poesías dels Srs. Guimerá y Riera y Bertran, mereixent los honors de segona lectura l' oda *La Geologia* de D. Melcior de Palau. Finalment fou calurosament aplaudida per son bon estil l' elegía musical composta per D. Joseph Rodoreda.

Próxims importants donatius de llibres per diferents corporacions oficials y literarias, en l' última sessió general lo Sr. President excitá lo zel de tots los associats á ff de que, imitant numerosos exemples y en cumpliment d' acorts, fessen tots los socis entrega á l' ASSOCIACIÓ de llibres relacionats ab los peculiars objectes de la meteixa; cual encárrech renovém y recomaném.

Desde la publicació del derrer número del *Bulletí* han acceptat lo cambi los periódichs següents: *L' art del pagés*, *El Martinense*, *El Debate* y *El Vigia de Balaguer*.

S' ha publicat últimament la entrega 19 del *Album pintoresch monumental de Catalunya* contenint una vista heliogràfica de la montanya y castell de Burriach ab fulla explicativa de D. Heribert Barallat.